

Oponentský posudek na habilitační práci
PhDr. TATIANY TÖKÖLYOVÉ, PhD.
VÝZVY NAPLŇANIA ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU
TICHOMORSKÝCH DEMOKRACIÍ

Problematika politického systému a rozvoje tichomořských ostrovů představuje hraniční téma jak z hlediska potenciálu demokracie, tak i vývojových možností. Velice specifické geografické, etnické a kulturní prostředí je pozoruhodnou laboratoří, kde lze zkoumat limity politických ideálů a jinde funkčních institucí. Činit tak ze střední Evropy, ze země bez koloniální minulosti, je ovšem úkol velice náročný, ale také podnětný – kterého se PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD. zhodila v monografii *Výzvy naplňania rozvojového potenciálu tichomorských demokracií*.

Předkládaná habilitační práce je rozdělena do pěti kapitol, kterým předchází úvod do problematiky charakterizující i metodologii výzkumu. Kapitola pojednávající o determinantách zkoumaného regionu zachycuje klasický politologický rozměr formování a rozvoje demokratického režimu: geografické a bezpečnostní specifika plus ekonomické souvislosti rozvoje (viz též autorčinu studii *Rozhodovacie procesy v rámci Ázijsko-Tichomorskej hospodárskej spolupráci ako dôležitý faktor postavenia Nového Zélandu v medzinárodných vzťahoch*. In: *Optimálny model v rozhodovacích procesoch medzinárodných a európskych organizácií*. Bratislava: UK, Právnická fakulta, 2007), včetně rozvojové pomoci – to vše ve vztahu k regionu jako celku. Druhá kapitola tichoceánskou ostrovní identitu zkoumá v její rozmanitosti. Geograficko-environmentální identita tak dostává rozměr socio-kulturní diverzity (viz v této souvislosti studii autorky *Revival of the lost Maori language identity. New Zealand national identity regained?* In: *The Annual of Language & Politics and Politics of Identity*, Vol. 3. Prague: Institute of Political Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University, 2009). Jako téma případové studie v této kapitole vystupuje Nový Zéland (tematika byla autorkou zpracovaná i ve studiích *Analýza reformy politického systému Nového Zélandu v kontexte teorie demokracie A. Lijpharta*. Brno: Tribun EU, 2008 či *Aotearoa: politický systém Nového Zélandu v dynamike jeho vývoja*. Elblag: Oficyna OKO, 2013). Čtvrtá, teoreticky nejpodnětnejší kapitola ukazuje na výzvy a limity liberální demokracie v daném regionu. Kromě ideálního modelu zkoumá autorka i hybridní režimy, problematiku změny režimu, vztah tradice a moderního politického systému. V poslední kapitole habilitační práce autorka pojednává problematiku demokratizace na vybraných příkladech. Do centra zájmu postavila například limity demokratizace v Papui Nové Guineji; otázky hybridního režimu na Fidži; kontrapozici tradice a demokracie v monarchickém Tongu; úkoly světového společenství ve vztahu k Šalamounovým ostrovům, a to včetně problematiky RAMSI (viz též studii autorky *Evaluation of RAMSI mission's impacts on the region's security*. In: *Panorama of global security environment 2012*. Bratislava: Centre for European and North Atlantic Affairs, 2012). Pozornost věnuje i dnes tolik diskutované otázce selhávání států. Každá kapitola obsahuje shrnutí dílčích poznatků, což je užitečné i pro pedagogickou práci. Monografii završuje závěr, který provádí celkové shrnutí a hodnocení.

Autorka zpracovala celou řadu studií na téma využití klasických modelů liberální demokracie v daném regionu (viz například *The successful of New Zealand towards consensus democracy. FFP vs MMP electoral systems*. In: *Studies in contemporary international relations and politics. New Europe and beyond*. Leverkusen Opladen: Budrich UniPress, 2010). Zároveň ale předkládaná práce odvážně – a zdá se, že zcela oprávněně – zvažuje, jak bylo uvedeno, význam hybridního režimu v některých ostrovních státech, konkrétně nedemokratického liberalismu či demokracie bez liberalismu. V této souvislosti se nabízí jako možnost v dalším studiu věnovat pozornost otázce, zda může stát s počtem obyvatel méně než jeden

milion být plně suverénní, což je případ 14 z 15 zkoumaných ostrovních států, když nemůže rozvinout všechny kulturně-politické funkce – například naplnit požadavky nutné pro fungování kvalitní univerzity. Je tu též výzva analyzovat technické možnosti zastupitelské či přímé demokracie při hustotě obyvatel, jakou mají například Šalamounovy ostrovy – 20 lidí na kilometr čtvereční. V konkrétní situaci ostrovních států je tu zároveň závažná otázka role korupce, parazitování na zahraniční pomoci, ale také oligarchizace, a s tím vším spojená sociální diferenciace jako procesů sebedestrukce liberální demokracie – jako součást selhávání států v postkoloniálním světě.

Hledání jiného rozměru identity ostrovů Mikronésie, Polynésie a Melanésie než geografického je při izolovanosti historických kořenů tradice velmi obtížné. Navíc představa, že uvědomění si regionální „tichoceánské identity“ a integrace „tichoceánského hlasu“ těchto ostrovů vytvoří z nich konkurenceschopný celek v kapitalistickém globálním světě, je sporná: otázkou je, zda to bude celek životaschopný ve smyslu rozvoje na moderní technologické a sociální úrovni, nezávislý na vnější pomoci. Jestli ne, jsou čistou spekulací diskuse o tom, že ostrovní státy budou mít suverénní zahraniční politiku.

Předkládaná monografie zkoumá možnosti liberální demokracie v mezních situacích – při malé hustotě obyvatelstva, geografické izolovanosti, bezpečnostních hrozbách a rizicích, závislosti na zahraniční pomoci, která je v současnosti často spojována s požadavky reforem ve směru liberální demokracie, ale ne vždy musí přicházet ze zemí s liberálně-demokratickým režimem a podobně. Pro budoucí studium této problematiky by bylo vhodné zvážit, zda by komplexnosti výzkumu neprospělo specifické historické bádání, jak to například činí ve svých pozoruhodných knihách americký antropolog Jared Diamond (*Osudy lidských společností*, *Kolaps* atd.). Nejde jen o to pochopit časovou linii formování současných kulturně-sociálních vzorců na tichomořských ostrovech. Porozumět tomu, jak se v minulosti na polynéských ostrovech choval člověk k přírodě, by mohlo napomoci jak k pochopení povahy lidského druhu, tak i k prognóze chování a jednání lidí v případné budoucí hluboké globální (environmentální) krizi. Politologie chápaná jako studium institucí tak plynule přerůstá v politickou filosofii – bez které nelze pochopit ani smysl a povahu demokracie.

V souhrnu lze říci, že habilitační práce zachycuje sice aktuální, ale na první pohled vzdálené či okrajové problémy. Na druhé straně jde o tematiku inspirující jak z hlediska teoretického, tak praktického. Navíc se snadno může stát, že tamní zápas s klimatickými změnami může být modelovým příkladem pro boj s globálními problémy. Proto je výzkum tohoto typu užitečný a potřebný. Zároveň je třeba zdůraznit úspěšnou pedagogickou činnost dr. Tökölyové a její mimořádné aktivity jednak v komunitě výzkumníků tichoceánské oblasti (členství v *New Zealand Studies Association*), jednak v politologickém společenství (členství v několika redakčních radách zahraničních vědeckých časopisů, generální tajemnice CEPSA v letech 2007 až 2013).

Uvedená studie *Výzvy naplněnia rozvojového potenciálu tichomorských demokracií* odpovídá požadavkům kladeným na habilitační práce. Doporučuji proto přijmout ji k obhajobě a po úspěšném absolvování této obhajoby navrhoji udělit PhDr. Tatianě Tökölyové, PhD. vědecko-pedagogický titul docent.

prof. dr. Oskar Krejčí, CSc.
Univerzita Jana Amose Komenského Praha
Institut globálních studií
Praha